

Sygn. akt I ACa 1059/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Grzegorz Krężolek (spr.)

Sędziowie: SSA Beata Kurdziel

SSA Marek Boniecki

Protokolant: Grzegorz Polak

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2023 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa A. N. (1)

przeciwko K. G. i D. N. (1)

o nakazanie złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 9 czerwca 2021 r. sygn. akt I C 307/19

1. oddala apelację;

2. zasądza od powoda A. N. (1) na rzecz pozwanych K. G. i D. N. (1) kwoty po 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych), tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adwokata M. L. kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych), w tym podatek od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt : I ACa 1059/21

UZASADNIENIE

W ostatecznie sprecyzowanych żądaniach pozwu skierowanego przeciwko pozwanym D. N. (1) i K. G., ich ojciec A. N. (1), domagał się stwierdzenia, że umowy darowizny i umowy ustanowienia użytkownika nieruchomości z dnia 21 lutego 2011 r. Rep(...), dokonane na rzecz syna i córki są nieważne. W ramach żądań określonych jako ewentualne powód domagał się:

a/ zobowiązania pozwanej K. G. do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „K. G., wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanej pismem z dnia 25 lutego 2019 r.,

nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,55 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

b/ zobowiązania pozwanej do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „K. G., wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) M., składającej się z działki nr (...) o pow. 0,23 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

c/ zobowiązania pozwanego D. N. (1) do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „D. N. (1), wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) Z., składającej się z działki nr (...) o pow. 0,16 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

d/ zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „D. N. (1), wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) Z., składającej się z działki nr (...) o pow. 1,26 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

e/ zobowiązania pozwanego syna do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „D. N. (1), wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) M., składającej się z działki nr (...) o pow. 0,50 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

f/ zobowiązania D. N. (1) do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „D. N. (1), wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w K., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,5643 ha, objętej księgą wieczystą nr (...);

g/ zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli o następującej treści: „D. N. (1), wykonując zobowiązanie powstałe na skutek odwołania darowizny z dnia 21 lutego 2011 r. dokonanego pismem z dnia 25 lutego 2019 r., nieodpłatnie przenosi na A. N. (1) własność nieruchomości położonej w K., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,33 ha, objętej księgą wieczystą nr (...).”

Uzasadniając zgłoszone żądania powód podnosił, iż umowami darowizn oraz ustanowienia użytkownika z dnia 21 lutego 2011 r. Rep. (...) Nr (...), zostały uczynione przez niego na rzecz pozwanych następujące darowizny:

- nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...),

- nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...),

- nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...),

- nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...),

- nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...),

- nieruchomości położonej w K., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...), oraz

- nieruchomości położonej w K., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się działki nr (...), objętej księgą wieczystą nr (...), na rzecz K. N. i D. N. (1).

Zdaniem powoda umowy te są nieważne albowiem zostały dokonane w jego umieniu z przekroczeniem udzielonego dla tych czynności upoważnienia.

Udzielone przez niego dla dokonania tych czynności pełnomocnictwo z dnia 9 lutego 2011 r., w formie notarialnej przed notariuszem A. K.Rep. (...)Nr (...), upoważniało jedynie do zawarcia umów o dożywocie w rozumieniu art. 908 kc a nie umów darowizn.

A. N. (1) podnosił też , iż w dniu 9 października 2019 złożył w formie notarialnej oświadczenie zgodnie z którym odmówił potwierdzenia tych czynności zdziałanych w takich warunkach. Wobec tego, jego zdaniem, umowy darowizn nieruchomości i ustanowienia ich użytkowań na jego rzecz, zawarte w dniu 21 lutego 2011r. są bezwzględnie nieważne, a w konsekwencji zgłoszone w pierwszej kolejności żądanie jest uzasadnione.

Uzasadniając żądania zgłoszone jako ewentualne podnosił, iż skutecznie odwołał dokonane na rzecz syna i córki darowizny, czyniąc to oświadczeniem datowanym na 25 lutego 2019r. Zachowanie obdarowanych wobec niego miało znamiona rażącej niewdzięczności. Jej wyrazem było to , że nie interesowali się jego życiem i stanem zdrowia, nie wspierali go w jego potrzebach. Nie utrzymują z nim bliskich relacji . Zdaniem A. N. (1) mogli mieć udział w pobiciu darczyńcy, które miało miejsce w dniu 9 lutego 2019r.

Pozwani odpowiadając na pozew domagali się oddalenia żądań ojca ,zarówno sformułowanych jako główne , jak i zgłoszonych jako ewentualne. Domagali się również obciążenia go kosztami procesu.

W swoim stanowisku argumentowali , przecząc jego twierdzeniom faktycznym , iż nie mają jakiegokolwiek związku z pobiciem ojca , którego dokonały przy ul. (...) w W. oby mężczyźni. Wskazywali , że powód często zmienia zdanie, podlega zmiennym nastrojom , pod wpływem których podejmuje , zmienne w czasie decyzje . Próba odwołania dokonanych uprzednio darowizn, jest przejawem tej zmiany poprzedniego stanowiska. Ojciec zmierza do przekazania prawa własności wskazanych w żądaniu złożenia przez nich oświadczeń woli nieruchomości innemu synowi , P. N.. Tym samym chce doprowadzić także do wzajemnego skłócenia rodzeństwa pomiędzy sobą.

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2021r Sąd Okręgowy w Krakowie :

- oddalił powództwa [pkt 1]

- zasądził od powoda A. N. (1) na rzecz pozwanej K. G. kwotę 5.417 zł, tytułem zwrotu kosztów procesu[pkt 2],

-zasądził od powoda A. N. (1) na rzecz pozwanego D. N. (1) kwotę 5.417 złotych , tytułem zwrotu kosztów procesu[pkt 3] oraz

- przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Krakowie, na rzecz pełnomocnika powoda z urzędu , adw. M. L. kwotę 13.284 zł, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej [pkt 4 sentencji wyroku]

Sąd I instancji ustalił następujące fakty istotne dla rozstrzygnięcia :

Powód A. N. (1) w lutym 2011 roku odbywał karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w K. przy ul. (...). Był wówczas zadłużony, toczyły się przeciw niemu postępowania egzekucyjne.

Przyczyną dokonania darowizn nieruchomości na rzecz pozwanych było zajęcie przez komornika maszyn rolniczych oraz chęć uniknięcia utraty pozostałego majątku. Decyzję o przeniesieniu własności nieruchomości podjęli wspólnie powód oraz D. N. (1) i K. G. po konsultacji z dziadkami pozwanych. Koszty zawarcia aktu notarialnego pokryli właśnie dziadkowie , którzy nadto spłacili długi A. N. (1).

W dniu 21 lutego 2011 r. w Kancelarii Notarialnej przy ul. (...) w K. przed notariuszem A. K. zostały sporządzone następujące umowy darowizn:

- 1) na rzecz K. N. - nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,5500 ha, objętej księgą wieczystą (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K., wraz z ustanowieniem na rzecz powoda - darczyńcy- dożywotniego, nieopłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości;
- 2) na rzecz K. N. - nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,2300 ha, objętej księgą wieczystą nr (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K. wraz z ustanowieniem na rzecz powoda dożywotniego, nieodpłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości ,
- 3) na rzecz D. N. (1) - nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,1600 ha, zabudowanej budynkiem mieszkalnym nr (...) oraz czterema budynkami gospodarczymi, objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K., wraz z ustanowieniem na rzecz powoda nieodpłatnego, dożywotniego prawa jej użytkowania;
- 4) na rzecz D. N. (1) - nieruchomości położonej w miejscowości B., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 1,2600 ha, objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K., wraz z ustanowieniem na rzecz powoda dożywotniego, nieodpłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości;
- 5) na rzecz D. N. (1) - nieruchomości położonej w miejscowości R., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,5000 ha, objętej księgą wieczystą nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K. , wraz z ustanowieniem na rzecz A. N. (1) dożywotniego, nieodpłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości;
- 6) na rzecz D. N. (1) - nieruchomości położonej w K., obręb (...) jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,5643 ha, objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K. , wraz z ustanowieniem na rzecz powoda dożywotniego, nieodpłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości;
- 7) na rzecz D. N. (1) - nieruchomości położonej w K., obręb (...), jednostka ewidencyjna (...) (...), składającej się z działki nr (...) o pow. 0,3300 ha, objętej księgą wieczystą (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy (...) w K., wraz z ustanowieniem na rzecz powoda dożywotniego, nieodpłatnego prawa użytkowania tej nieruchomości.

Wskazane umowy zostały zawarte przez notariuszem A. K., prowadzącą kancelarię notarialną w K. przy ul. (...), na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez powoda pozwanym.

Oba spotkania spotkanie notariusza z A. N. (1) , poprzedzające zawarcie umów, miały miejsce w areszcie śledczym i odbyły się na prośbę obu stron.

W trakcie pierwszego , notariusz wyjaśniła powodowi różnice pomiędzy umową darowizny, a umową dożywocia oraz ich skutki prawne. Prosiła go wówczas aby się zastanowił i poczekał z decyzją o przeniesieniu własności nieruchomości aż wyjdzie na wolność. Na drugie spotkanie notariusz przygotowała z własnej inicjatywy dwa projekty pełnomocnictw: jedno do zawarcia umowy darowizn, natomiast drugie do zawarcia umów dożywocia. Jednocześnie A. N. (1) został poinformowany, że zawarcie umów dożywocia wiązać się będzie z zapłatą podatku. Notariusz przekonywała powoda do zawarcia umów dożycia. Pomimo tego zdecydował się na udzielenie pełnomocnictwa do zawarcia umów darowizn, i taki dokument został sporządzony i przez niego podpisany. Powód wskazywał, iż ma zaufanie do swoich pełnoletnich dzieci. Stanowczo dawał w tych kontaktach wyraz temu , iż chce dokonać na rzecz pozwanych darowizn nieruchomości a nie zawierać z nimi umów o dożywocie.

Jak ustala dalej Sąd I instancji , obydwa projekty pełnomocnictw były przechowywane w kancelarii notarialnej A. K.. Po opuszczeniu aresztu śledczego, w dniu 7 grudnia 2011 r. powód zgłosił się do kancelarii po wydanie dokumentów związanych z czynnościami notarialnymi oraz aby podziękować za dokonanie czynności. Omyłkowo pracownik kancelarii wraz z innymi dokumentami, wydał wówczas A. N. (1) wypis projektu aktu notarialnego pełnomocnictwa do

zawarcia umowy dożywocia. Do ksiąg wieczystych został przesłany prawidłowy wypis pełnomocnictwa- obejmujący umocowanie do zawarcia w jego imieniu umów darowizn.

Zgodnie z ustaleniami dokonanyymi przez strony, nieruchomości powoda stały się własnością obdarowanych. Sporządzony został plan podziału działek, zgodnie z którym pozostałe dzieci darczyńcy, po uzyskaniu pełnoletniości, mogły żądać przeniesienia na siebie przypadających im nieruchomości. Powyższy ich podział w ramach planu uwzględniał wszystkie dzieci A. N. (1).

Na podstawie umowy darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego Rep (...) zawartej w dniu 26 października 2017r pozwany D. N. (1) przeniósł na swojego brata P. jedną z nieruchomości, która otrzymał od ojca na podstawie umowy zawartej w dniu 21 lutego 2011r. Była to nieruchomość składająca się z działki ewidencyjnej nr (...), położonej w B. o powierzchni 1, 26 ha objętej księgą wieczysta nr (...).

Z dalszej części ustaleń wynika, iż :

w dniu 9 lutego 2019r A. N. (1) przebywał w domu przy ul. (...) w W.. Został wówczas omyłkowo zaatakowany przez dwóch mężczyzn, którzy wtargnęli na jego nieruchomość. Celem napaści miał być syn powoda – pozwany D. N. (1), który wówczas spotykał się z partnerką jednego z mężczyzn. Pozwany z chwili zdarzenia przebywał w pokoju i nie widział zajścia. Powód zgłosił powyższe zdarzenie na policję.

Relacje pomiędzy stronami zarówno przed jak i po dokonaniu umów darowizn nie uległy zmianie. Zawsze były konfliktowe, w najlepszym razie neutralne. Strony nie były ze sobą blisko. Po wyjściu A. N. (1) z aresztu strony sporu nie mieszały ze sobą. Ojciec nie został zaproszony na ślub pozwanej – córki K., gdyż chciała aby ten wyjątkowy dzień w jej życiu, był pozbawiony przykrych niespodzianek. Ojciec z powodu braku zaproszenia nie miał żalu do pozwanej.

We wzajemnych relacjach stron dochodziło do sytuacji gdy wzajemnie używały wobec siebie wulgarnych słów.

Powód nigdy nie prosił pozwanych o pomoc. Z takimi prośbami zwracał się natomiast do syna P., którego nazywał „umiłowanym”. Pozwani odwiedzali powoda gdy przebywał w więzieniu.

Troje z siedmiorga dzieci A. N. (1) w tym dwoje małoletnich, przebywa w placówce opiekuńczej. Powód. został skazany i odbywał karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad matką pozwanych. Jego władza rodzicielska nad małoletnimi dziećmi została ograniczona.

Sąd Okręgowy ustalił również, że po odwołaniu darowizn uczynionych na rzecz D. N. (1) i K. G. i odzyskaniu prawa własności do nieruchomości, ojciec zamierza przenieść ich własność na syna P. N., z którym będzie podejmował decyzję z sprawie przyszłego podziału działek.

Ocenę prawną roszczeń zgłoszonych jako główne oraz określonych przez powoda jako ewentualne, uznając je za bezzasadne, Sąd Okręgowy oparł na stwierdzeniach i wnioskach, które można podsumować w następujący sposób:

a/ w ramach żądania sformułowanego jako główne A. N. (1), powołując się na art. 189 kpc oraz 103 § 1 k.c. domagał się stwierdzenia nieważności umów darowizn oraz ustanowienia użytkowań nieruchomości dokonanych na rzecz K. G. i D. N. (1) w akcie notarialnym z dnia 21 lutego 2011 r., Rep. (...), jako dokonanych z przekroczeniem zakresu umocowania, przy braku ich późniejszego potwierdzenia przez reprezentowanego.

Jak argumentował, udzielone obdarowanym pełnomocnictwo z dnia 9 lutego 2011 r. przed notariuszem A. K. Rep (...)Nr (...), upoważniało pozwaną i pozwanego do zawarcia w imieniu ojca umów dożywocia w rozumieniu art. 908 kc. Wskazany wyżej brak potwierdzenia tych czynności przez w ten sposób reprezentowanego, powoduje bezwzględnie nieważność dokonanych w imieniu A. N. (1).

Zdaniem Sądu Okręgowego, powód nie dowiódł w postępowaniu faktów, które mogłyby potwierdzić zasadność jego twierdzeń i ocen w tym zakresie.

Odwołując się do relacji notariusza A. K. ,przesłuchanej w postępowaniu w charakterze świadka , które są zgodne z depozycjami pozwanych oraz pozostałych świadków ,Sąd wskazał , iż notariusz dwukrotnie odbyła spotkania z powodem , na których wyjaśniała mu różnice oraz skutki prawne obu umów; darowizny i o dożywocie Ponieważ powód w trakcie tych czynności , jak i późniejszej czynności notarialnej z 21 lutego 2011r czynności notarialnej , przebywał w warunkach pozbawienia wolności , przygotowała dwa projekty pełnomocnictw: jeden do dokonania umowy darowizn, natomiast drugi do zawarcia umowy dożywocia. Powód od początku wyrażał wolę dokonania umów darowizn, wobec czego pełnomocnictwo do zawarcia umów dożywocia nigdy nie zostało sporządzone i podpisane przez reprezentowanego.

Wynik postępowania rozpoznawczego potwierdza , iż umowy darowizny i akt pełnomocnictwa, przenoszące własność nieruchomości na D. N. (1) i K. G. były ważne.

W szczególności nie zostały zawarte na podstawie pełnomocnictwa , którego zakres nie został przez dzieci A. N. (1) przekroczony. Nie zmienia tej oceny fakt wydania powodowi niefortunnie i przez omyłkę przez pracownika kancelarii A. K. stanowiącego tylko zasób komputera stanowiącego wyposażenie kancelarii, projektu o pełnomocnictwa do zawarcia umów o dożywocie, które nigdy nie zostało podpisane ani nie stanowiło podstawy dokonywania jakichkolwiek czynności ani też wpisów do ksiąg wieczystych, ujawniających zmianą właściciela poszczególnych nieruchomości objętych czynnościami z dnia 21 lutego 2011r.

Powód nie wykazał w toku postępowania swojego twierdzenia , że dokument tego pełnomocnictwa na które się powoływał podpisał przez uczynienie na nim tuszowego odcisku palca.

Sąd zwrócił uwagę , że ten zarzut A. N. (1) sformułował dopiero na końcowym etapie postępowania rozpoznawczego - w styczniu 2021r., kiedy dotychczasowy jego przebieg nie potwierdzał dotąd formułowanych przez niego argumentów , mających wspierać wnioski o nieważności dokonanych czynności prawnych.

Odwołując się do treści art. 79 kc i wskazując na przewidziane przez tę normę dwie formy zastępczego złożenia oświadczenia woli w formie pisemnej podniósł , iż mogą one być wykorzystane tylko przez osobę nie mogącą pisać . Takiej niemożliwości powód po swojej stronie nie dowodził , co powoduje , iż zarzut ten należy uznać , za chybiony,

b/ niezasadne jest również , zdaniem Sądu Okręgowego roszczenie sformułowane przez powoda jako ewentualne , będące następstwem skutecznego, jak twierdził, odwołania przezeń darowizn w warunkach , gdy zachowanie obdarowanych wobec niego miało cechy rażącej niewdzięczności.

Powołując się na przepis art. 898 §1 kc oraz wybrane wypowiedzi orzecznicze SN dotyczące wykładni tego nieostrego pojęcia, Sąd I instancji uznał , że A. N. (1) nie zdołał dowieść , iż sposób zachowania syna i córki wobec niego miało takie cechy.

Podkreślił , iż z ustaleń faktycznych dokonanych w postępowaniu wynika, że stosunki pomiędzy stronami od samego początku ukształtowane były w sposób specyficzny.

Miały miejsce wzajemne kłótnie, używanie wulgaryzmów Pozwana córka nie zaprosiła ojca na swój ślub, jednakże powód nigdy nie miał o to pretensji.

Wzajemne relacje stron zarówno przed jak po dokonaniu darowizn nie były serdeczne czy ciepłe. Powód odbywał karę pozbawienia wolności za znęcanie się nad matką pozwanych, nadto została mu ograniczona władza rodzicielska wobec małoletnich dzieci. Rodzeństwo pozwanych zostało umieszczone w placówkach opiekuńczych. Pomimo, że powód mógł liczyć na pomoc pozwanych, nigdy o taką pomoc nie prosił. Natomiast pozwani nie utrudniali, ani nie ograniczali powodowi korzystania z nieruchomości objętych darowiznami.

Strony po ich dokonaniu mieszkały ze sobą w jednym domu ale ojciec faworyzował jednego z synów, P. , którego określał mianem „umiłowanego”.

Zdaniem Sądu, przesłanki rażącej niewdzięczności po stronie D. N. (1) i K. G. wobec ojca nie wypełnia w szczególności powoływane przez powoda, w oświadczeniu o odwołaniu darowizn, zdarzenie jego pobicia w dniu 9 lutego 2019r.

Jak wynika ze zgodnych zeznań świadków oraz pozwanych, powód, bez jakiegokolwiek ich udziału, zupełnie przypadkowo, stał się ofiarą napaści w swoim domu przez dwóch nieznanymi sprawców, których celem były osobiste porachunki z pozwanym D. N. (1).

Wbrew twierdzeniu powoda, powyższe zdarzenie należy zakwalifikować jako nieporozumienie na tle zazdrości jednego z mężczyzn o relację jego żony z pozwanym.

Sąd I instancji wskazał również, że nie mogą być uzasadnioną podstawą odwołania darowizn z tej przyczyny o jakiej stanowi norma art. 898 §1 kc., zdarzenia w ramach których miała być stosowana wobec powoda przemoc fizyczna, mające miejsce, jak podnosił darczyńca, w 2016r a zatem trzy lata przed wniesieniem pozwu. Wystarczającą podstawą dla takiej ich oceny jest norma §3 art. 899 kc., ustanawiająca roczny, zawity termin w jakim darujący może powoływać się na rażącą niewdzięczność obdarowanego, łącząc je ze zdarzeniami mającymi miejsce do jego upływu przed wytoczeniem powództwa, obejmującego żądania takiej treści jak te, które A. N. (1) sformułował jako ewentualne.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu była norma art. 98 §1 i 3 kpc oraz zasada odpowiedzialności za wynik sprawy.

Sąd Okręgowy przyznał także na rzecz pełnomocnika powoda ustanowionego z urzędu, wynagrodzenie ze środków budżetowych Skarbu Państwa, ustalając jego wysokość na podstawie §2 pkt 7 Rozporządzenia MS w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015r. ,w sprawie opłat za czynności adwokackie, powiększoną o podatek VAT.

Apelację tego orzeczenia złożył powód, obejmując jej zakresem punkty 1,2 i 3 sentencji, wskazując, iż środek odwoławczy dotyczy tylko tej części wyroku w której oddalone zostało żądanie ewentualne zobowiązani powodów do złożenia oświadczeń woli na podstawie których miałyby dojść do zwrotnego przeniesienia na rzecz A. N. (1) prawa własności nieruchomości objętych czynnościami prawnymi darowizn wraz z ustanowieniem prawa ich użytkowania przez powoda z dnia 21 lutego 2011r., w warunkach uznania, iż D. N. (1) i K. G. dopuścili się rażącej niewdzięczności wobec ojca, a także w zakresie w jakim Sąd I instancji orzekł o jego obciążeniu na rzecz dzieci kosztami procesu.

We wniosku środka odwoławczego domagał się, w pierwszej kolejności, wydania przez Sąd II instancji orzeczenia reformatoryjnego, którym powództwo, w zakresie żądania ewentualnego, zostanie uwzględnione w całości, a pozwani obciążeni na rzecz ojca kosztami procesu i postępowania apelacyjnego.

Jako wniosek ewentualny sformułował żądanie uchylecia wyroku z dnia 9 czerwca 2021r w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik A. N. (1) ustanowiony z urzędu, domagał się również przyznania na swoją rzecz, ze środków budżetowych Skarbu Państwa, wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym wskazując, iż nie zostało pokryte przez reprezentowanego ani w całości ani w części.

Apelacja została oparta na zarzutach :

- naruszenia prawa procesowego, w sposób mający dla treści wyroku istotne znaczenie, a to art. 233 §1 kpc, pod postacią przekroczenia granic swobodnej oceny zgromadzonych dowodów i zastąpienia jej oceną dowolną. Popelniając zarzucany błąd Sąd niższej instancji nie uwzględnił relacji świadków P. N. i H. N. oraz zeznań powoda z których wynika, że jego syn D. bił ojca, a obydwoje z siostrą K. nie pomagali powodowi mimo, iż żył w trudnych warunkach.

Ta nieprawidłowość , zdaniem skarżącego , doprowadziła do sprzeczności istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego , która polegała na niepoprawnej konstatacji , iż obydwójce powodowie nie dopuścili się wobec A. N. (1) rażącej niewdzięczności ,

- naruszenia prawa materialnego poprzez nieprawidłową wykładnię i zastosowanie przy ocenie żądania ewentualnego skarżącego art. 898§1 kc wobec , jak formułował to apelujący, powierzchownej i schematycznej analizy pojęcia rażącej niewdzięczności, dokonanej bez uwzględnienia specyfiki stosunków jakie panowały pomiędzy stronami czynności dokonanych w dniu 21 lutego 2011r. a także nie wzięcia pod uwagę sfery subiektywnych , negatywnych przeżyć, które na skutek zachowania pozwanych dzieci były udziałem powoda.

Odpowiadając na apelację pozwani domagali się jej oddalenia jako pozbawionej uzasadnionych podstaw oraz przyznania na swoją rzecz od skarżącego kosztów postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny rozważył :

Ocenę apelacyjną środka odwoławczego powoda należy poprzedzić uwagą natury porządkującej.

A. N. (1) objął jego zakresem tylko tę część orzeczenia Sądu I instancji , którym zostało oddalone jego żądanie określone przezeń jako ewentualne.

Zatem , w odniesieniu do żądania zgłoszonego jako główne, dotyczącego ustalenia nieważności czynności prawnych dokonanych przez strony sporu w dniu 21 lutego 2011r., wyrok z dnia 9 czerwca 2021r. jest prawomocny . Dlatego też do tej jego części Sąd Odwoławczy nie będzie się odnosił .

Apelacja powoda nie jest uzasadniona i podlega oddaleniu .

Nie można podzielić żadnego z zarzutów na których opiera się jej konstrukcja.

Rozpoczynając ich ocenę od zarzutu procesowego naruszenia art. 233§1 kpc i ściśle z nim powiązanego i zeń wynikającego zarzutu sprzeczności istotnych ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, wskazać na wstępie należy , że zarzut tego rodzaju jest uzasadniony jedynie wówczas , gdy spełnione zostaną równocześnie dwa warunki.

Strona odwołująca się do niego wykaże , że rzeczywiście sposób postępowania Sądu naruszał indywidualnie oznaczoną normę [normy] formalne. Jednocześnie nieprawidłowości te prowadziły do następstw , które miały istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia. Nieco inaczej kwestię tę ujmując , zarzut procesowy jest usprawiedliwiony jedynie wówczas, jeżeli zostanie dowiedzione , że gdyby nie potwierdzone błędy proceduralne Sądu niższej instancji , orzeczenie kończące spór stron miałyby inną treść.

/ por. także , wskazany jedynie dla przykładu , judykat Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2020r , sygn. III UK 293/19, powołany za zbiorem Lex /.

Uwzględniając to generalium wskazać należy , iż

skuteczne postawienie zarzutu naruszenia art. 233§1 kpc w postaci przekroczenia granic swobodnej oceny zgromadzonych dowodów, wymaga od strony wykazania na czym , w odniesieniu do każdego z nich , wskazanych przez autora apelacji, polegała nieprawidłowość postępowania Sądu, w zakresie ich oceny i poczynionych na jej podstawie ustaleń.

W szczególności strona ma wykazać dlaczego obdarzenie jednych dowodów wiarygodnością czy uznanie, w odróżnieniu od innych, szczególnego ich znaczenia dla dokonanych ustaleń , nie da się pogodzić z regułami doświadczenia życiowego i [lub] zasadami logicznego rozumowania , czy też przewidzianymi przez procedurę regułami dowodzenia.

Nie oparcie stawianego zarzutu na tych zasadach , wyklucza uznanie go za usprawiedliwiony, pozostając dowolną , nie doniosłą z tego punktu widzenia, polemiką oceną i ustaleniami Sądu niższej instancji.

/ por. w tej materii , wyrażające podobne stanowisko , powołane tylko przykładowo, orzeczenia Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2001, sygn. IV CKN 970/00 i z 6 lipca 2005, sygn. III CK 3/05 , obydwie powołane za zbiorem Lex/

Ponadto nie można tracić z pola widzenia również , że swobodna ocena dowodów stanowi jeden z podstawowych elementów składających się na jurysdykcyjną kompetencję Sądu , który dowody bezpośrednio przeprowadza.

Ma to m. in. i takie następstwo , że nawet w sytuacji w której z treści dowodów można , w zakresie ustaleń , wyprowadzić równie logiczne , chociaż przeciwne do przyjętych przez Sąd I instancji wnioski , zarzut naruszenia normy art. 233 §1 kpc , pomimo to , nie zostanie uznany za usprawiedliwiony.

Dopóty , dopóki ocena przeprowadzona przez Sąd ocena mieści się w granicach wyznaczonych przez tę normę procesową i nie doznały naruszenia wskazane tam jej kryteria , Sąd Odwoławczy obowiązany jest ocenę tę , a co za tym idzie także wnioski z niej wynikające dla ustaleń faktycznych , aprobować .

To, w jaki sposób A. N. (1) motywuje ich realizację , wyklucza uznanie ich za uzasadnione.

W miejsce rzeczowej, opartej na wskazanych wyżej kryteriach , odniesionej do indywidualnie oznaczonych dowodów [i opartych na wnioskach z tej oceny ustaleń faktycznych , które przez to miałyby być dotknięte sprzecznością z treścią materiału dowodowego] , polemiki ze sposobem postępowania Sądu Okręgowego , skarżący ogranicza się do przeciwstawienia jej własnej ich wersji , jego zdaniem poprawnej.

Nieprawidłowość Sądu na której oparty jest ten oraz zarzut sprzeczności ustaleń - zgodnie z argumentacją apelanta - sprawdza się do tego , że nie przyjął on ich wersji afirmowanej przez powoda , w świetle której obydwójce pozwanych dzieci zachowywało się wobec niego , w sposób rażący , niewdzięcznie.

Już stwierdzenie takiego sposobu motywowania stawianych zarzutów wystarcza dla odparcia ich obu.

Dlatego tylko w drodze uwag natury uzupełniającej wskazać należy , iż z relacji świadka H. N. złożonej na rozprawie w dniu 7 kwietnia 2021r / k. 172v – 173 akt / nie wynika [co podnosi skarżący w motywach zarzutów] , iż syn D. miał dopuścić się przemocy wobec ojca.

Świadek o uderzeniu go przez syna miała jedynie słyszeć i nie widziała takiego zdarzenia , a miało mieć miejsce po tym , kiedy A. N. (1) wtargnął do pokoju syna i zaczął uszkadzać jego komputer.

Z kolei zeznanie świadka P. N. / k. 173 v- 174 akt / , który na co dzień przebywa poza granicami kraju , w Belgii , należy oceniać z dużą ostrożnością albowiem z uwagi na deklarowane przekazanie mu przez ojca odzyskanych potencjalnie nieruchomości, jest osobiście zainteresowany wynikiem procesu.

Co więcej, jest z pozwanym D. N. (1) od lat skonfliktowany i uznaje , że sposób postępowania brata nie jest właściwy. Ocenia go jako osobę uzależnioną od narkotyków. Jednocześnie , jako odosobnione na tle innych , uznanych za wiarygodne dowodów, opisujących wzajemne relacje pomiędzy członkami rodziny powoda, samodzielnie nie mogą stanowić dostatecznej podstawy dla uznania , że przesłanka rażącej niewdzięczności wobec ojca została po stronie któregośkolwiek z pozwanych, zrealizowana.

Natomiast sposób w jaki Sąd I instancji ocenił zeznanie powoda A. N. (1) , podając jej kryteria , w części uzasadnienia wyroku poświęconej ocenie zgromadzonych dowodów , obdarzając je wiarygodnością w części w której są pozytywnie zweryfikowane przez treść innych , ocenionych jako mających pełny walor dowodowy , należy uznać za prawidłowy a przy tym nie naruszający kryteriów oceny swobodnej.

Dodać przy tym trzeba , że zeznanie to / k. 197-198 akt / ma charakter ogólny. Jedyne zdarzenie , które powód opisuje bardziej szczegółowo , a to pobicie jakiego miał się dopuścić wobec niego syn D. , nie tylko nie zostało potwierdzone treścią innych dowodów , a nawet gdyby uznać je / ku czemu brak podstaw / za prawdziwe, nie mogło mieć znaczenia dla ustaleń doniosłych dla oceny roszczenia zgłoszonego jako ewentualne albowiem powód umiejscawia je w roku 2016.

Na konsekwencje jego daty trafnie zwraca uwagę Sąd I instancji w motywach zaskarżonego wyroku , odwołując się do przepisu §3 art. 899 kc , w warunkach gdy oświadczenie o odwołaniu darowizn na rzecz obydwójga pozwanych nosi datę 25 lutego 2019r.

Uznanie , że żaden z dotąd ocenionych zarzutów nie jest uzasadniony ma to następstwo , że okoliczności faktyczne , które Sąd Okręgowy przyjął za podstawę orzeczenia z dnia 9 czerwca 2021r., jako poprawne i kompletne dla oceny roszczenia ewentualnego A. N. (1), Sąd II instancji przyjmuje za własne.

Na ich podstawie za nietrafny Sąd Odwoławczy uznaje także sformułowany przez powoda zarzut materialny.

Na wstępie dostrzec należy , iż został on niepoprawnie skonstruowany.

Norma tego rodzaju - w rozpoznawanej apelacji art. 898§1 kc – nie może być , jak twierdzi jej autor , zostać równocześnie naruszona poprzez błąd jej wykładni jak poprzez to , że Sąd niższej instancji nieoprawnie ją zastosował.

W warunkach , gdy [jak wynika z motywów środka odwoławczego] A. N. (1) budując argumentację dla potwierdzenia realizacji zarzutu, odwołuje się do okoliczności faktycznych ustalonych w rozstrzyganej sprawie , mamy do czynienia z zarzutem wady zastosowania przepisu materialnego [błędu subsumpcji] a nie błędu wykładni - rozumienia przez Sąd przesłanek relewantnej dla rozstrzygnięcia normy tego rodzaju. Może on bowiem zachodzić tylko niezależnie od okoliczności faktycznych konkretnego sporu.

W konsekwencji przyjąć należy , że w istocie skarżący powód stawia zarzut tylko w postaci niepoprawnego zastosowania przez Sąd Okręgowy tego przepisu.

Zważywszy na to , w czym zgodnie z motywami zarzutu , upatruje on nieprawidłowości materialnej , do której miało dojść przy wyrokowaniu , także i ten zarzut Sąd Apelacyjny ocenia jako nieuzasadniony.

Zawracając uwagę na bardzo bogate orzecznictwo sądowe służące wykładni nieostrego pojęcia rażącej niewdzięczności , którym posługuje się ustawodawca w tej normie , można powiedzieć generalnie , że ocena realizacji tej przesłanki skutecznego odwołania darowizny, uzależniona jest od okoliczności faktycznych każdej, traktowanej indywidualnie sprawy .

Kwalifikowana w sposób szczególny niewdzięczność obdarowanego której przejawy mają mieć miejsce po zawarciu umowy polega na takim jego zachowaniu względem darczyńcy, które nie daje się pogodzić z moralnym nakazem poszanowania osoby świadczącej bezpłatnie na jego rzecz jakieś dobro.

Przy ocenie natężenia tej niewdzięczności, która pozwala na ocenę ,że jest rażąca, należy brać pod uwagę zarówno kryterium subiektywne czyli punkt widzenia samego darczyńcy ale przede wszystkim kryterium obiektywne-zewnętrznej oceny czy rzeczywiście zachowanie obdarowanego można w ten sposób zakwalifikować , zważywszy także na potrzebę zapewnienia trwałości stosunków ukształtowanych na podstawie zawartej przez strony umowy.

Dopiero gdy stosowane łącznie obydwie te kryteria oceny konkretnego stanu faktycznego opisującego ich relacje , potwierdzają taką szczególną sytuację , oczywiście naganna po stronie obdarowanego z punktu widzenia obowiązku wdzięczności postawa wobec darczyńcy może spełnienie tej przesłanki potwierdzić .

Przenosząc te ogólne wskazania wykładnicze na grunt faktyczny rozstrzyganej sprawy należy, wbrew argumentacji A. N. (1), potwierdzić poprawność wniosku prawnego Sądu Okręgowego zgodnie z którym powód nie wykazał aby którekolwiek z obdarowanych dzieci - pozwanych - dopuściło się rażącej niewdzięczności wobec ojca.

Nie powtarzając tej samej lub bardzo zbliżonej argumentacji do tej, którą dla uzasadnienia takiego wniosku posłużył się Sąd okręgowy, jest to bowiem z przyczyn teleologicznych zbędne, wskazać jedynie należy, że przyczyny rodzinne w sposób szczególny ukształtowały wzajemne relacje stron sporu także przed zawarciem czynności prawnych z dnia 21 lutego 2011r, a po tej dacie nie uległy żadnej zmianie.

Ich specyfika polegała na tym, iż nie były one pomiędzy ojcem a pozwanymi córką i synem ściśle ani zażyłe, przeciwnie raczej zdystansowane i oficjalne. Nie obywało się pomiędzy nimi już przed dokonaniem tych czynności bez wzajemnych oskarżeń, kłótni a nawet wulgaryzmów. Żadna ze stron przy tym nie zabiegała o ich poprawę, w tym nie czynił tego ojciec, który nie miał za złe córce nawet, iż nie zaprosiła go na swoją uroczystość ślubną, a o pomoc zwracał się wyłącznie do syna P., którego spośród dzieci jednoznacznie preferował i wyróżniał także poprzez sposób w jaki się do niego odnosił.

Gdy przez pryzmat tych stosunków odczytać to, w jaki sposób strony odnosiły się do siebie także przed i w czasie kiedy ojciec zdecydował się na zmianę planów w zakresie zadysponowania prawem własności objętych darowiznami nieruchomości i przekazania ich temu właśnie synowi, o rażącej niewdzięczności po stronie obdarowanych wobec A. N. (1) tym bardziej nie można zasadnie mówić.

Odmienne stanowisko powoda w zakresie spełnienia tej przesłanki odwołania darowizny należy łączyć z jego subiektywnym przekonaniem u którego podstaw należy poszukiwać właśnie realizacji zamierzenia wyposażenia nieruchomości P. N. i wspólnego z nim decydowania o ich przyszłym zadysponowaniu także na rzecz pozostałych dzieci [w tym wykluczenia z podziału syna J. o którym zeznawała córka powoda H. N. - k. 173 v akt] w tym tych, które zgodnie z ustaleniami dokonanymi w sprawie, nadal przebywają w placówkach opiekuńczych.

Z podanych przyczyn w uznaniu, iż żaden z zarzutów apelacyjnych nie jest uzasadniony, Sąd Apelacyjny orzekł o oddaleniu opartej na nich apelacji, na podstawie art. 385 kpc w z z art. 898 i 899 kc

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd II instancji orzekł na podstawie art. 98 §1 i 3 kpc w zw. z art. 391 §1 kpc i wynikającej niego dla wzajemnego rozliczenia stron z tego tytułu, zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy.

Kwota należna wygrywającym także ten etap sporu stron pozwany od przegrywającego powoda, odpowiadając wynagrodzeniu zastępującego ich wspólnie pełnomocnika - adwokata- pozostając pochodną wskazanej w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia [250 000zł], została ustalona na podstawie §2 pkt 7w zw. z §10 ust. 1pkt 2 Rozporządzenia MS w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015 [DZU z 2015 poz. 1800].

Suma należna powodom została rozdzielona pomiędzy nimi w częściach równych przy uznaniu, iż świadczenie to jest podzielne, a obciążanie powoda ponad jej granice nie jest uzasadnione, tym bardziej, że pełnomocnik powodów nie domagał się odrębnego zasądzenia kosztów na rzecz każdego z reprezentowanych, i nie poświęcając temu zagadnieniu w motywach odpowiedzi na apelację żadnej argumentacji.

Z drugiej strony Sąd Odwoławczy nie znalazł podstaw do tego aby wobec A. N. (1) stosować, w ramach rozliczeń kosztowych pomiędzy stronami, wyjątkowego w zakresie zastosowania, dobrodziejstwa art. 102 kpc.

Za odstąpieniem od reguły jaka w ramach tych rozliczeń została zastosowana na rzecz zasad sprawiedliwości i słuszności, musiały by przemówić, traktowane łącznie, przyczyny podmiotowe dotyczące sytuacji osobistej i majątkowej powoda jak i przedmiotowe, dotyczące samego charakteru rozstrzyganej sprawy, jej szczególny charakter lub ranga.

To, że powód korzystał ze zwolnienia od kosztów sądowych, po myśli art. 108 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 [jedn. tekst DzU z 2019 poz. 785 ze zm] nie znosi obowiązku pokrycia kosztów procesu, celowo poniesionych przez stronę przeciwną.

Z kolei kryterium przedmiotowe nie stanowi dostatecznego uzasadnienia dla objęcia A. N. (1) dobrodziejstwem nie ponoszenia przezeń kosztów należnych przeciwnikom skoro sama sprawa nie była ani długotrwała ani skomplikowana prawnie lub faktycznie, nie wykraczając poza ramy zwykłego sporu prywatno prawnego pomiędzy osobami fizycznymi.

Przy tym już z motywów orzeczenia Sądu Okręgowego wprost wynikało dlaczego żądanie ewentualne nie może zostać uznane za usprawiedliwione.

Zatem decydując się na jego instancyjną kontrolę powód pewien był liczyć się z konsekwencjami finansowymi porażki procesowej także na odwoławczym etapie sporu z córką i synem.

Sąd II instancji przyznał zawodowemu pełnomocnikowi powoda wynagrodzenie za pomoc prawną z urzędu w postępowaniu apelacyjnym ze środków budżetowych Skarbu Państwa.

Kwota należna z tego tytułu została ustalona na podstawie §2 pkt 7 oraz §2 pkt 7 w zw. z §10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia MS w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015r, będąc pochodną określonej apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia. Jest ona przy tym wielkością brutto, zawierając podatek od towarów i usług.

Stosując wskazane Rozporządzenie, Sąd Apelacyjny uznał, że nie ma dostatecznych racji prawnych do tego aby różnicować stawki wynagrodzeń pomiędzy zawodowymi pełnomocnikami stron tylko z tego powodu, iż podstawą reprezentacji jest bądź to umowa z klientem bądź ustanowienie na podstawie orzeczenia Sądu zapewniającego taką reprezentację osobie, która nie może sprostać zapewnieniu sobie takiej pomocy z wyboru z przyczyn ekonomicznych.